

ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ, ОЗБРОЄНИЙ ТА ТЕРОРИСТИЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бабенко А. М.

У статті досліджено особливості запобігання організованим, озброєним та терористичній злочинності, як важливої складової безпеки нашої країни в умовах Євроінтеграції.

У роботі доводиться, що процес інтеграції України до Євросоюзу серед багатьох реформ економічного, управлінського, правового і т.д. характеру передбачає реформування і правоохоронної системи. Важливим завданням для української держави є зміцнення правопорядку в країні, а також забезпечення територіальної цілісності та безпеки у країні. У цьому сенсі успішна протидія організованим та терористичній злочинності, зменшення нелегального обігу зброї є стратегічним напрямком для покращення криміногенної обстановки в країні та приведення її до європейських стандартів.

Аргументується, що організовані форми злочинної діяльності, нелегальний обіг зброї та терористична діяльність негативно впливають на криміногенну обстановку та рівень безпеки в країні, завдають шкоди авторитету країни, знижують темпи успішної Євроінтеграції. Запропоновано ряд напрямків для реалізації вказаних завдань.

Доводиться, що у рамках систематизації запобіжної діяльності пропонується прийняти державної програми із запобігання організованим злочинності, незаконному обігу зброї та тероризму. Важливим вважаємо розробку та впровадження у практичну діяльність типових методичних рекомендацій, які би відображали алгоритми дій з профілактики, а також виявлення, розкриття та припинення діяльності осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані із організованими формами злочинної діяльності, тероризмом та із незаконним обігом зброї.

Сумісно із зарубіжними партнерами пропонується розробити комплекс заходів із виявлення міжнародних зв'язків (в тому числі і корупційних) організованих злочинних угруповань та терористичних формувань, ліквідація каналів постачання контрабанди, зброї, наркотиків та відмивання коштів, отриманих нелегальним шляхом.

Ключові слова: організована та групова злочинність, зброя, тероризм, озброєні злочинні угруповання, терористична злочинність, безпека, запобігання кримінальним правопорушенням, профілактика, протидія, правопорядок, Європейський Союз, Євроінтеграція.

Babenko A. M. Prevention of organized, armed and terrorist crime as a component of security in the conditions of European integration

The article examines the peculiarities of the prevention of organized, armed and terrorist crime, as an important component of the security of our country in the conditions of European integration. The work proves that the process of Ukraine's integration into the European Union, among many economic, administrative, legal, etc. reforms. character involves reforming the law enforcement system as well. An important task for the Ukrainian state is to strengthen law and order in the country, as well as to ensure territorial integrity and security in the country.

In this sense, successful counteraction to organized and terrorist crime, reduction of illegal weapons circulation is a strategic direction for improving the criminogenic situation in the country and bringing it to European standards.

It is argued that organized forms of criminal activity, illegal arms trafficking and terrorist activity negatively affect the criminogenic situation and the level of security in the country, harm the country's authority, and reduce the pace of successful European integration. A number of directions for the implementation of the specified tasks are proposed.

It is proved that as part of the systematization of preventive activities, it is proposed to adopt state programs for the prevention of organized crime, illegal arms trafficking, and terrorism.

We consider it important to develop and put into practice typical methodological recommendations that would reflect the algorithms of preventive actions, as well as the detection, disclosure and termination of the activities of persons who commit criminal offenses related to organized forms of criminal activity, terrorism and illegal arms trafficking.

Together with foreign partners, it is proposed to develop a set of measures to identify international

connections (including corruption) of organized criminal groups and terrorist formations, liquidation of channels for the supply of contraband, weapons, drugs and laundering of illegally obtained funds.

Key words: *organized and group crime, weapons, terrorism, armed criminal groups, terrorist crime, security, prevention of criminal offenses, prevention, counteraction, law and order, European Union, European integration.*

Постановка проблеми. Українська держава взяла чіткий курс на інтеграцію до Європейського союзу. У цьому сенсі, 28 лютого президент України Володимир Зеленський підписав заяву на вступ України до ЄС, а вже 1 березня Європарламент проголосував за статус кандидата на членство у ЄС для України [12]. Європейський союз є одним із найбільших політичних та економічних партнерів для нашої країни. Україна розвиває культурні, політичні, економічні, торгівельні зв'язки з країнами ЄС. Не менш важливим є співробітництво у безпековому і оборонному секторах. Важлива увага керівництвом держави приділяється розвитку сфери дотримання прав людини, охорони правопорядку та зміцненню законності; побудові їх за принципами цивілізованих країн. В цьому сенсі наша країна здійснює економічні і соціальні реформи, реформи Конституційного суду, судової та правоохоронної системи; пристосовує внутрішнє законодавство до основних принципів та засад, прийнятих у країнах Європейського союзу. Серед багатьох умов для пришвидшення Євроінтеграційних процесів експерти називають зниження рівня корупції та забезпечення належного функціонування правоохоронних органів нашої країни у різних безпекових сферах – військової, економічної, енергетичної, інформаційної, тощо. Не менш важливим є забезпечення відповідних стандартів у сфері запобігання злочинності. Війна, високий рівень корупції, організованої злочинності, нелегального обігу зброї, тероризму, – от невеликий перелік негативних явищ, що негативно впливає на рівень безпеки та правопорядку в нашій країні, а отже, і заважає успішним інтеграційним процесам до Європейського союзу.

Організовані форми злочинної діяльності, нелегальний обіг зброї та терористична діяльність істотно впливають на криміногенну обстановку та рівень безпеки в країні. Тому не випадково за найбільш небезпечні і розповсюджені форми вказаної діяльності передбачено відповідальність у відповідному розділі Кримінального кодексу України – «Кримінальні правопорушення проти

громадської безпеки». Отже, в умовах Євроінтеграції тема запобігання організованим, озброєній та терористичній злочинності є важливою складовою безпеки в нашій країні, та отже дуже актуальним напрямком наукового пошуку.

Стан дослідження. Вивченню питань організованих форм злочинної діяльності, нелегального обігу зброї та терористичної діяльності неодноразово приділялася увага вітчизняним вченими. Так, С.О. Філіпов вивчав проблеми організованої злочинної діяльності, нелегального обігу зброї та терористичної діяльності у контексті протидії транскордонної злочинності [11]. О.В. Бойко вивчала згадану проблему в контексті питань організованого тероризму, як вищої форми загроз для безпеки для державного будівництва [4], С. Телешун та І.В. Шкурат – у рамках загальних та методологічних питань терористичної діяльності [10;13;14], В.В. Остороухов та М.М. Присяжнюк – в аспекті інформаційно-аналітичних проблем у філософському вимірі [9], В.В. Мокляк вивчав кримінологічні особливості протидії терористичній діяльності [8]. Б.М. Головкін – у межах загальних питань та перспективних напрямів досліджень кримінологічної науки [5]. Згаданий проблематиці неодноразово приділялося і автором цього дослідження у рамках регіональних особливостей даного явища [1; 2; 3]. Разом з цим, задекларована проблематика залишилася поза увагою, як основні напрями забезпечення кримінологічної безпеки в умовах інтеграції України до Європейського союзу. Саме це і було покладене в основу вибору теми даного дослідження.

Мета нашої статті полягає у отриманні нових знань про особливості запобігання організованим, озброєній та терористичній злочинності, як важливої складової безпеки нашої країни в умовах Євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Аналіз криміногенної обстановки засвідчив негативні показники у сфері окремих кримінальних правопорушень у сфері організованих форм злочинної діяльності, такої, що пов'язана із тероризмом та з незаконним обігом зброї. Так, тільки аналіз одного з видів кримінальних правопорушень, що посягають на громадську безпеку, вказує не лише на підвищену суспільну небезпеку вказаних видів злочинної діяльності, а і на значну їх поширеність.

Нагадаємо, що кримінальними правопорушеннями проти громадської безпеки вважаються суспільно-небезпечні, передбачені кримінальним законодавством винні діяння (дія або бездіяльність), вчинені суб'єктами кримінального право-

порушення, які порушують громадську (загальну) безпеку і створюють загальну небезпеку (умови) з загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіюють такі наслідки [7, с. 143].

Так, у розділі IX кримінального кодексу України, об'єднуються «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки» – одні з найбільш небезпечних і розповсюджених видів кримінальних правопорушень, а саме, а) пов'язані із організованими формами злочинної діяльності; б) пов'язані із тероризмом; в) пов'язані із незаконним обігом зброї. Серед них станом на листопад 2022 року найчастіше вчинялися такі правопорушення: *Кримінальні правопорушення, пов'язані, пов'язані із організованою злочинністю, а саме:* створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній (ст. 255 КК України) зареєстровано – 125 випадків; встановлення або поширення злочинного впливу (ст. 255-1 КК України) зафіксовано – 62 кримінальних правопорушення; організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці) (ст. 255-2 КК України) вчинено – 8 кримінальних правопорушень; звернення за застосуванням злочинного впливу (ст. 255-3 КК України) виявлено правоохоронними органами – 10 випадків; сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності (ст. 256 КК України) припинено правоохоронцям – 9 злочинів; бандитизму (ст. 257 КК України) – 7 випадків [6]. Не менш небезпечними і розповсюдженими є *кримінальні правопорушення, пов'язані із тероризмом:* за 11 місяців 2022 року терористичних актів (ст. 258 КК України) зафіксовано – 101 кримінальних правопорушень; створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258-3 КК України) – 140 випадків; сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258-4 КК України) – 1 факт; створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258-3 КК України) – 140 злочинних дій; сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258-4 КК України) – 1 факт; фінансування тероризму (ст. 258-5 КК України) знешкоджено – 38 випадків; створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України) – 265 злочинів [6]. Не менш небезпечними та поширеними є *кримінальні правопорушення, пов'язані із незаконним обігом зброї:* викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК України) – 183 випадки; неза-

конного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України) зафіксовано – 4 843 фактів; незаконного виготовлення, переробка чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 263-1 КК України) – 112 злочинних дій; недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України) фіксується на рівні – 19 фактів [6]. Всі ці кримінальні правопорушення у зафіксовані у вищевказаному розділі кримінального кодексу об'єднує спільний об'єкт посягання, ступінь суспільної небезпеки, а також характер та рівень шкоди, що вони завдають суспільним відносинам.

Серед основних факторів, які сприяють вищевказаним негативним соціально-правовим явищам, виділяють: 1) помітне зниження життєвого рівня в поєднанні з безпрецедентно збільшеною соціальною диференціацією, які викликають до життя такі соціально-психологічні чинники, як злість, заздрість, ненависть, ностальгія за минулим і т.п. [14, с. 38-42]; 2) економічна і енергетична криза, зростання цін та інфляція, зниження рівня та якості життя населення [14, с. 38-42]; 3) кризовий стан соціальних і професійних груп, особливо військових, що мають досвід війни, і осіб, що мають досвід роботи з вибуховими пристроями і вибуховими речовинами [14, с. 38-42]; 4) зростання безробіття, яке зумовлює проблеми міграції, бродяжництва, психологічної і професійної деградації і дезорієнтації особи в умовах ринкової економіки і т.п.; 5) поширення серед населення зброї, військової підготовки і специфічних військових умонастроїв, пов'язане як з участю значної частини військових у реальних бойових діях (афганська і чеченська війни), так і з вимушеним перепрофілюванням багатьох працівників спецслужб, що нерідко опиняються в кримінальних структурах [14, с. 38-42]; 6) доступність зброї і велике число військових, які шукають собі застосування; 7) поширення засобами масової інформації ідей і поглядів, що ведуть до зростання насильства, нерівності і нетерпимості, нав'ювання населенню всесильності і вседозволеності терористів, організованих та озброєних форм злочинної поведінки та ін. [14, с. 38-42]. Привабливість досліджуваного виду злочинності та діяльності злочинних елементів також підсилюється фактором війни, зниженням ефективності та надмірною завантаженістю діяльності правоохоронних органів, які переважно спрямо-

вують свої ресурси на підтримання правопорядку у складних умовах.

Процес інтеграції України до Євросоюзу серед багатьох реформ економічного, управлінського, правового і т.д. характеру передбачає реформування і правоохоронної системи. Важливим завданням для української держави є зміцнення правопорядку в країні, а також забезпечення територіальної цілісності та безпеки у країні. У цьому сенсі успішна протидія організованим та терористичній злочинності, зменшення нелегального обігу зброї є стратегічним напрямком для покращення криміногенної обстановки в країні та приведення її до європейських стандартів. З цією метою варто запропонувати ряд напрямків для реалізації вказаних завдань.

Серед багатьох, описаних в юридичній літературі засобів та заходів протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із організованими формами злочинної діяльності, тероризмом та незаконним обігом зброї важлива роль відводиться використанню сучасних інформаційно-аналітичних технологій та можливостям кримінального аналізу; не остання роль відводиться використанню сучасних технологічних можливостей з аналізу, виявлення та фіксування злочинної поведінки.

Важко переоцінити можливості використання у запобіжній діяльності можливостей штучного інтелекту. Ці засоби дозволяють: здійснювати ідентифікацію осіб, які знаходяться у публічних місцях, або вчинили злочини і переховуються від правосуддя; виявляти людей, які перебувають у транспортних засобах або перетинають кордон; здійснювати перевірку осіб на предмет їх обліку у різноманітних базах (судимість, наявність нерухомого майна, зв'язки з представниками злочинного світу тощо); виявляти злочинців через активність у соціальних мережах і т.д.

Враховуючи той факт, що характерними рисами кримінальних правопорушень, пов'язаних із організованими формами злочинної діяльності, тероризмом та пов'язаних із незаконним обігом зброї є наявність міжнародних та міжрегіональних зв'язків, то своєчасне припинення такої діяльності має ґрунтуватися на основі налагодження чіткої взаємодії регіональних та місцевих підрозділів із міжнародними правоохоронними органами.

Не менш важливим є якісна підготовка кадрів та використання досвіду запобігання цим правопорушенням нашими – європейськими партнерами. Враховуючи ступінь розповсюженості та суспільну небезпеку досліджуваному виду

кримінальних правопорушень, на сучасному етапі було би корисним прийняття державної програми із запобігання організованій злочинності, незаконному обігу зброї та тероризму.

Позитивного ефекту, на нашу думку можна було би досягти за рахунок розробки та впровадження у практичну діяльність типових методичних рекомендацій, які би відображали алгоритми дій з профілактики, а також виявлення, розкриття та припинення діяльності осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані із організованими формами злочинної діяльності, тероризмом та із незаконним обігом зброї.

Потребує також розробка єдиного плану діяльності суб'єктів запобіжної діяльності із комплексних заходів з реалізації інформації щодо лідерів злочинних угруповань та їх активних учасників; створення сумісних міжвідомчих та міжрегіональних слідчо-оперативних груп, діяльність яких спрямовувалася би на припинення діяльності організованих та терористичних груп та таких, що приймають участь у діяльності з незаконного обігу зброї.

Потрібно також суміжно із зарубіжними партнерами розробити комплекс заходів із виявлення міжнародних зв'язків (в тому числі і корупційних) організованих злочинних угруповань та терористичних формувань, ліквідація каналів постачання контрабанди, зброї, наркотиків та відмивання коштів, отриманих нелегальним шляхом. Не менш ефективним може бути організація перевірок фінансово-економічної діяльності підприємств, відносно яких мається інформація щодо зв'язків із організованою та терористичною злочинністю.

Висновки. Узагальнюючи результати нашого дослідження, слід зазначити, що організовані форми злочинної діяльності, нелегальний обіг зброї та терористична діяльність негативно впливають на криміногенну обстановку та рівень безпеки в країні, завдають шкоди авторитету країни, знижують темпи успішної Євроінтеграції. Успішна протидія організованим та терористичній злочинності, зменшення нелегального обігу зброї є стратегічним напрямком для покращення криміногенної обстановки в країні та приведення її до європейських стандартів.

Важлива роль відводиться використанню сучасних інформаційно-аналітичних технологій та можливостям кримінального аналізу; не остання роль відводиться використанню сучасних технологічних можливостей з аналізу, виявлення та фіксування злочинної поведінки. Позитивного ефекту у покращенні стану протидії організованим та терористичній злочинності і незаконному обігу зброї можна

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

досягти за рахунок використання у запобіжній діяльності можливостей штучного інтелекту.

Припинення такої діяльності має ґрунтуватися на основі налагодження чіткої взаємодії регіональних та місцевих підрозділів із міжнародними правоохоронними органами. Не менш важливим є якісна підготовка кадрів та використання досвіду запобігання цим правопорушенням нашими – європейськими партнерами.

У рамках систематизації запобіжної діяльності пропонується прийняти державної програми із запобігання організованій злочинності, незаконному обігу зброї та тероризму. Важливим вважаємо розробку та впровадження у практичну діяльність типових методичних рекомендацій, які би відображали алгоритми дій з профілактики, а також виявлення, розкриття та припинення діяльності осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані із організованими формами злочинної діяльності, тероризмом та із незаконним обігом зброї.

Потребує також розробка єдиного плану діяльності суб'єктів запобіжної діяльності із комплексних заходів з реалізації інформації щодо лідерів злочинних угруповань та їх активних учасників; створення сумісних міжвідомчих та міжрегіональних слідчо-оперативних груп, діяльність яких спрямовувалася би на припинення діяльності організованих та терористичних груп та таких, що приймають участь у діяльності з незаконного обігу зброї.

Сумісно із зарубіжними партнерами пропонується розробити комплекс заходів із виявлення міжнародних зв'язків (в тому числі і корупційних) організованих злочинних угруповань та терористичних формувань, ліквідація каналів постачання контрабанди, зброї, наркотиків та відмивання коштів, отриманих нелегальним шляхом.

Література

1. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

2. Бабенко А.М. Регіональні особливості злочинності у містах та сільських районах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр./ редкол.: В.І. Борисов та ін. Харків: Право, 2018. Вип. 36. С.42-60. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/157063> (дата звернення: 01.12.2022).

3. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобі-

гання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис* № 1. 2021 С. 14-22.

4. Бойко О.В. Проблема тероризму як вищої форми загрози державному будівництву в історичному та сучасному вимірі. *Державі і право незалежної України: здобутки та перспективи*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 24 червня 2016 р.). ОДУВС, 2016. С. 6 – 9.

5. Головкін Б. М. Теперішнє і майбутнє кримінології. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 149. С. 168-184. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/issue/view/12367/6456> (дата звернення: 01.12.2022).

6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 11 місяців 2022 року / Офіс Генерального прокура. 2022. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 01.12.2022).

7. Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П., Бабій А.Ю. Чернівці, 2022. 319 с.

8. Мокляк В.В. Протидія терористичній діяльності в Україні: монографія; наук.ред. Б.М.Головкін. Харків: Юрайт, 2021. 204 с.

9. Остроухов В.В., Присяжнюк М.М. Інформаційно-психологічні аспекти тероризму в контексті філософії безпеки. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2019. Вип. 2. С. 65-71.

10. Телешун С. Сучасний тероризм: українські реалії. Політичний менеджмент. 2005. Вип. № 1 (10). С. 163–169.

11. Філіпов С.О. Протидія транскордонній злочинності: глобальний контекст і реалії України: монографія. Одеса, Фенікс, 2019. 452 с.

12. Чому Україні треба ЄС, а ЄС зараз треба Україна. URL:<https://ukrainer.net/ukraina-eu/> (дата звернення 29.11.2022)

13. Шкурат І.В. Глобальний тероризм: методичні підходи до вивчення. *Державне управління: теорія і практика*. 2005. № 2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/pol-prav/05sivmpv.pdf> (дата звернення: 01.12.2022).

14. Шкурат І.В. Теоретико-методичне обґрунтування поняття «міжнародний тероризм», як складова глобалізаційних процесів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Том 31 (70). № 2. 2020. С. 38-42.

Бабенко А. М.,

*доктор юридичних наук, професор,
директор*

*Навчально-наукового інституту права
та кібербезпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ*